

ՓԱՐԻՍԵՑԻՈՑ ԱՂԱՆԴԸ

Ա. ԱՆՈՒՆԸ ԵՒ ՆԵԱՍԱԿՈՒԹԻՐԸ

Փարիսեցի անունը կը նշանակէ բաժնուած: Ի՞նչ բանէ բաժնուած: Անսուրբ բաներէ անշուշտ. բայց ա՛յ աւելի՜ գոհնիկ ու սոսկական անձերէ, այնպիսիներէ՜ որոնց հետ յարաբերութիւնը կը պղծէր զիրենք և որոնք չէին պահել ուսելիքներու և հպտմանքու վերաբերեալ օրինական եւ աւանդական պատուէրները: Այս միտքով էր որ Որոգիկէն կը գրէր. «Անոնք իբրեւ լաւագոյն տարրը ընկերութեան՝ կը բաժնէին իրենց զիրենք մարդոց մեծամասնութիւնէն: Այս պատճառաւ փարիսեցի անունը կը նշանակէ բաժնուած, անցատուած»: Այս իմաստը անխտիր ընդունած են նաև Յերոնիմոս, Թալմուտը և հին ու նոր հեղինակներ:

Հարկ չկայ ըսել՝ թէ հակառակորդներու կողմէ՜ տրուած էր իրենց այս անունը, իսկ անոնք զիրար կ'անուանէին «ընկերակից» կամ «պաշտօնակից»:

Փարիսեցիք Մակարայեցւոց ժամանակէն է որ առաջին անգամ երևան գալ թուին Պատմութեան մէջ Բարեպաշտներ (Հայրդիմ) անունով: Ահետարանին մէջ ստէպ կը ներկայացուին անոնք իբրեւ ընկեր զպիրներու, ու երբեմն աւետարանիչի մը զպիրներու վերագրածը ուրիշ աւետարանիչի մը կը վերագրէ Փարիսեցիներուն, և փոխադարձաբար: Ասոր պատճառն այն է որ Յիսուսի ժամանակ զպիրներու մեծամասնութիւնը Փարիսեցւոց աղանդին կը պատկանէր: Կային նաեւ սաղուկեցի զպիրներ, բայց որովհետեւ անոնք կը ժխտէին առհասարակ ամէն աւանդութիւն, ասոր համար զուրկ էին ոեւէ կարեւորութենէ: Անա թէ ինչո՞ւ սաղուկեցի զպիրները անյիշատակ մնացած են Պատմութեան մէջ:

Բ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Բարելոնի գերութիւնէն զարձող Հրեաները անշատուցանի երկրի բնակիչներէն, անոնցմէ՜ որոնք խառնուրդ մը եղած էին Պաղեստին բերուած հեթանոսներու և աքսորէ զերծ մնացած ոչ-հնաւատարմէն Հրեաներու: Բայց այս ճանխատուածները փարիսեցի չէին տակաւին: Փարիսեցիները կենրին Պատմութեան մէջ գրեթէ Հաւիլիմներու կամ Երարեպաշտներու՝ հետ միասին, որոնք զօրաւոր կուսակցութիւն մըն էին, կ'ազդուած այն աւանդներէ՜ որ Սիւրիոյ Անտիոքոս Եպիփան Թագաւորը՝ 170 ին (ն. ք.) մտաւ Երուսաղէմի ճահարը, կողպտեց անոր գանձը և արգիլեց Թափառութիւնը. արգիլեց նաեւ շրջափոխ պահպանութիւնն ու զուհիքը, այսինքն՝ հրէական ամբողջ պաշտամունքը, ու մինչև իսկ յանդգնեցաւ Ենոփայի սեղանին տեղ Ողիմպեան Արամազդին նշարեւորած սեղան մը կանգնել: Այս միևնոյն ժամանակէն էր գրեթէ որ ծաւալեցաւ Մակարեանց ապստամբութիւնը:

Յովհաննէս Հիւրկանոսի (135-105 ն. ք.) Թագաւորութեան օրով Փարիսեցիք առաջին անգամ աւարակ գու գան Պարտիւմ անունով: Ասոնք հաշտ աչքով չէին նայեր Աստուծոյ իշխաններու քահանայապետութիւնը յափշտակելուն, ու կը յանդիմանէին Աղեքսանդր Յաննէոսը՝ Թագաւորական նին հետ քահանայապետական տիտղոսն ալ իւրաքանչեւ ըլլալուն համար. ընդհակառակը՜ բարեացակամ վերաբերմունք ցոյց տուին հանդէպ Աղեքսանդրի երկու օրդիններուն՝ Արիստոբուլոսի և Հիւրկանոսի, որոնցմէ առաջինը միայն Թագաւոր եղաւ ու երկրորդը՜ քահանայապետ: Եւ սակայն Փարիսեցիք չարաչար գործածեցին իրենց սաղեցութիւնը երկու եղբայրներուն վրայ՝ լրէժ լուծելու համար ամէն անոնցմէ, զորս Աղեքսանդր Յաննէոս գործէր ըրած էր հալածելու համար զիրենք: Ու այս լրէժխնդիր արարքը եղաւ զխաւոր պատճառ, որ արքայական մականը Արիստոբուլոսէն Հիւրկանոս Բ. ի անցաւ եւ հռոմէական զօրավարին՝ Պոմպէոսի միջամտութիւնը հրաւիրեց, ու ասով վերջ տրուեցաւ հրէական անկախութեան:

Այնուհետև Փարիսեցիք քաշուեցան սապարէզէ մինչև Մեծն Հերովդէսի գահակալութիւնը, որուն 6000 փարիսեցի մերժեցին հաւատարմութեան երբում տայ: Ասոր համար անոնք ծանուականքներու ենթարկուեցան ու շատերը մահաւոր պատժուեցան, ինչ որ ժողովուրդի համակրանքն ու պաշտպանութիւնը աւելնալուն պատճառ զարձաւ դէպի Փարիսեցիներն ու անոնց աղանդը:

Պ. ՓԱՐԻՍԵՑԻՈՑ ԱՂԻՄԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՅԱՏԿԱՆԵԱԿԱՆ ԳԻՏԵՐԸ

Փարիսեցիք կ'որոշուէին Սաղուկեցիներէն ընդունելուն համար բեմանցի աւանդութիւնները, զորս կը մերժէին միւսները: Ըստ Թալմուտի, որ ծագում առած էր փարիսեցիականութենէ, մէկը եթէ Թորայի (Հնգամատեան) պատուէրներուն չհնազանդէ՜ յանցաւոր չէր ըլլար այնքան, որքան կ'ըլլար՝ եթէ չհնազանդէր աւանդական օրէնքին, այսինքն, իրաւական աւանդութեանց (Հաւատարմ) Յայտին է, թէ Փարիսեցիներու՝ «հայրերու աւանդութեանց» նկատմամբ ունեցած ըրծախնդրութիւնը մինչև տղայական անտիտութեանց կը հասնէր:

Փարիսեցիք ու Սաղուկեցիք իրարու հետ վէճի մէջ էին վարդապետական երեք կէտերու նշկատմամբ — Հոգիի ամմահութիւն, Մեծերոց յուրիւրիւն ու Աճճիւրամութիւն: Հոգիի անմահութիւնը կը մերժէին Սաղուկեցիք ու չէին ընդուներ ո՛չ հրէշտակներ եւ ո՛չ ոգիներ. հետեւապէս կ'ուրանային նաև մեռելոց յարութիւնը: Ըստ Փարիսեցւոց՜ աղբարները միայն յարութիւն պտի առնէին: Գալով Անձնիշխանութեան՜ ծանկեանց այս խնդրին նկատմամբ ձախտագրի կամ շատ շատ՜ նախասնմանութեան կը հաւատային: Սաղուկեցիք կ'ուրանային մարդոց զործերուն մէջ աստուածային միջամտութիւնը. իսկ Փարիսեցիք

միջին ուղիղ ճամբան մը կը հետևեին՝ ընդունելով միևնույն փամբանակ թէ՛ Անձնիշխանութիւնը և թէ՛ աստուածային միջամտութիւնը։ Մարդու անձնիշխանութեան մասին անոնց միջև տիրող այս տարակարծութիւնը բաւական չիօթի կերպով կը ներկայացնէ Յովսէփը։

Փաղաքականութեան մէջ Փարիսեցիք երկու իրարու հակընդդէմ ուղղութիւն ունէին։ Ոմանք՝ համակերպելով ստեղծուած կացութեանը՝ օտար լուծէ ազատուել չէին ակնկալեր, աստուածային Նախախնամութեան արդար պատիժը համարելով այդ լուծը։ Ուրիշներ՝ նկատելով օտարի տիրապետութիւնը էպպէս հակառակ ընտրեալ ժողովուրդի առանձնաանորմանց, եղած էին ամենաանհաշուես նախանձայողջներ, միշտ կազմ ու պատուաւ տուցին ինչպէս հակառակ ընտրեալ ժողովուրդի առանձնաանորմանց, եղած էին ամենաանհաշուես նախանձայողջներ, միշտ կազմ ու պատուաւ տուցին ինչպէս հակառակ ընտրեալ ժողովուրդի առանձնաանորմանց, եղած էին ամենաանհաշուես նախանձայողջներ, միշտ կազմ ու պատուաւ տուցին ինչպէս հակառակ ընտրեալ ժողովուրդի առանձնաանորմանց, եղած էին ամենաանհաշուես նախանձայողջներ։

Մովսէսական Օրէնքի 613 պատուէրներու եւ անթիւ աւանդութիւններու սեղմ ու պիրկ ցանցին մէջ անտանելի գերութիւնն ձեռք բերեցին կեանքը։ Մաքրութեամբ համար անսուբոր իրարու պարզ կպուսէ մը առաջնացած պիծութիւնէն՝ անհամար ծիսական կանոններ սահմանած եւ թալմուտը։ Անկարելի էր տեսնէն զուրս ելլել, սընտուղ աւանդ և կամ ուէ զործի ձեռնարկել՝ առանց ենթարկուելու հաղաթանկի անպատեհութեանց, որոնց մէջ ինչպէս վախը կ'անդամալուծէր փարիսեցիին միտքը ու կը ջնջէր ընտանի ու բարոյական օրինաց ամէն ըմբռնում, ու երդնէմ ձեռնարկութիւնն մը ամբողջովին կ'ալլատէրէր կեանքը։ Փարիսեցիին կը փորձուէր ինքզինքն համարել հեղինակ իր սեպական արդարութեան, ամէն բան իր անձին պարտական էր ու ինչ պահանջատէր էր ըլլար կարծես Աստուծոյ։ Ինչ օգուտ զղջումը, յերմեանքն ու խոնարհ աղօթքը, մեղաւորին ու քաջաւորին զգալի երկինք արձանագրեալ հոգեւորքը, ինչ չէր միթէ միակ արդարը, որ, իր աշխնդին սոփորութեան համամայն, շարաթը երկու անգամ՝ երկուշարքին ու հնչգարքին օրէնք՝ ծով իր պահէն, ու չնչիւ կը հատուցանէր անանուի իր ասմթի իր չամանի տասնորդը, որ բնաւ զանց չէր ընել ոչ մէկ աւանդական ծէս։ Փարիսեցիին կը փայփայէր իր ետախորութիւնն ու ամբարտաւանութիւնը, ու կեղծաւորութիւնն էր իր նկարագրին ցայտուն գիծը։ Անոր սեւեռուն զաղաթանքն էր՝ միշտ վեր բարձրանալ, թէև ատոր հասնելու համար լուսննար ոչ մէկ արժանիք՝ բացի փառասիրութենէ։

Թէ՛ Երեսուցէմի և թէ՛ Բաբելոնի թալմուտը եօթը տեսակ փարիսեցիներ կը թուեն, որոնց առաջինն հինգը խաղախ ու երկրորդն նկարագրը մը ունին։ Եօթը տեսակ փարիսեցի կայ, ա) ան որ իբրև բնա կ'ընդունի օրէնքը, բ) ան որ կը զործէ չարի նկատումով, գ) ան որ զուրբ պա-

տերու կը զարնէ խուտափելու համար կնոյ մը տեսքէն, զ) ան որ կը զործէ ցոյցի համար, ե) ան որ կ'աղօթէ խնդրելով Աստուծոյ՝ ցոյց տալ իրեն ընելու բարի գործ մը, զ) ան որ կը զործէ երկիւղով, և է) ան որ կը զործէ սիրով։ Երեսուցէմի թալմուտը այդ եօթը տեսակ փարիսեցիները կը նկարագրէ այսպէս։ Առաջինը կը նմանի մէկու մը որ Աստուծոյ պատուէրները իր ուսերուն վրայ կը կրէ՝ տեղէ ու բերել տեղ փոխադրելու համար զանոնք. երկրորդը կը նմանի անոր, որ կ'ըսէ՝ զրամ փոխ տո՛ւր ինձ որ կատարեմ Օրէնքը. երրորդը՝ կը կատարեմ այս կամ այն կրօնական պարտականութիւնը, յետոյ ես ինձ թող կու տամ օրինական պարտականցութիւն մը, որպէսզի զուգակշռեմ մէկը միւսին դէմ. չորրորդը կը թուի բնիկ՝ ես ինձի միայն հաշիւ կու տամ ամէն իմ ունեցածիս համար ու բարի կամեցողութիւնով է որ կը հնազանդեմ Օրէնքին. հինգերորդը ունի պարտականութեան գիտակցութիւնը ու կը ջնայ այս իր բարի վարքութեամբով ջնջել իր մեղքերը, վեցերորդը կը զործէ երկուղով՝ Յորին պէս, ու եօթներորդը կը զործէ սիրով՝ զրամահմին պէս. ու այս վերջինն է լաւագոյնը միւսներէն։

Փարիսեցուց ու Մաղուկեցուց աղանդներէն որը հրէական ուղղափառութիւնը կը ներկայացընէր։ Վարդապետական տեսակետով Փարիսեցիներուն անշուշտ, քանի որ կ'ընդունէր Նօղիի անմահութիւնը, Մեռելներու յարութիւնը եւ մարդու Անձնիշխանութիւնը կամ Ազատ կամքը։ Այս կարեւոր կէտերուն մէջ թէև պահպանողական էին Փարիսեցիք, և սակայն ալ աւելի պահպանողական էին Մաղուկեցիք Օրէնքի պահպանութեան մէջ։ Այս վերջիններս կառած էին Սուրբ Գիրքին, մինչ Փարիսեցիք նորութիւններ կամ իմաստանոց մեկնութիւններ աւելցուցած էին հետոյ վրայ։ Օրէնքի տառին կառած մնալու նախանձանդութիւնը Մաղուկեցիները Փարիսեցիներէն աւելի խստապահանջ ըրած էր ուրիշներու վերաբերելու կանոններու մէջ, վասնզի անոնք և՛ զործադրէին փոխվէթի կամ ալն ընդ ակամ պատուէրը, զոր Փարիսեցիք կը մեղմացընէին զրամական տուգանքի փոխարէն։ Վերջապէս՝ Շարաթը ուրախութեան օրի մը վերածելու նպատակով Փարիսեցիք թիթիցուցած էին Շարաթի հանգիստին հետ կապուած պարտականութիւնները, որպէսզի կարենային յապաւել Օրէնքով պարտադրուած Տաւարի այցելութիւնները, մինչ Մաղուկեցիք՝ իբրև քահանաներու զատակարգ՝ կես առ կէս կը կատարէին Թորայի կամ Հնգամատեանի պատուէրները այդ մասին։

Դ. ՅՈՒՆԻՍԿՈ ԵՒ ՓԱՐԻՍԵՑԻՆԵՐ

Մաղուկեցիներուն հետ Փարիսեցիներն ալ խուլ ատելութիւն մը երևան բերին Յովհաննէս Մկրտչի հանդէպ։ Եթէ ժողովուրդի բազմութեան հետ անոնք ալ դիմելին Յորդանան՝ նպատակին էր միայն սխալի մէջ բռնել Յովհաննէսը, ինչու որ իր նախնանքն այն ժողովրդականութենէն էր որ

կը վայելէր անիկա ամբողջ կողմէն։ Այդ պատճառաւ Մկրտիչը կ'անուանէ զանոնք «Մնուռնդ իսից» (Մատթ. Գ. 7)։

Յիսուսի ղէմ փարիսեցիներու հակառակութեան աղբիւրը պէտք է ուղղակի փնտռել այն իշխանութեան մէջ, զոր աստուածային վարդապետը ձեռք բերած էր իր հրաշազորութիւններով ու իր անձին հմայքով։ Մեր Տէրը իր սքանչելի լիբան քարոզին մէջ դատապարտած էր անոնց ձեռապաշտութիւնը, «Էլսեմ ձեզ, եթէ ձեր արդարութիւնը զգիրներու և փարիսեցիներու արդարութեան աւելի չըլլայ, պիտի չմտնէք երկինքի արքանութիւնը» (Մատթ. Ե. 20)։ Լիբան քարոզը ղուգակիւն էր շին Օրէնքին ու Նոր Օրէնքին, ու փարիսեցիք կը սոսկային լսելով Յիսուսի բերնէն՝ թէ Անիկա եկած է լրացնելու Մովսէսի Օրէնքը։ Հակառակութիւնը ծայր տուաւ անդամայնութիւն անոնք, երբ Յիսուս յայտարարեց՝ թէ իշխանութիւն ունի ինք մեզքեր թողելու։ «Կը հայհոյէ այս մարդը, գոչեցին, ո՞վ կարող է թողուլ մեզքերը՝ բայց միայն Աստուած» (Մարկ. Բ. 7)։

Մեզքերը թողելու այս իշխանութիւնը փարիսեցիներու առաջին տրտունըն եղաւ ընդդէմ Յիսուսին։ Կը մարդարէին նաեւ Փրկիչը՝ թէ մեղաւորներու հետ կեցելով իրենց ծոմ չի պանծեր և կը լուծէ Խաբարը։

Փարիսեցիք մերթ առանձինն և մերթ Սաղուկեցիներու միացած՝ դաւեր կը նշխարէին Յիսուսի ղէմ։ Նշան կը խղիւղեն երկինքէն, կը հարցնեն թէ կարո՞ղ է մէկը արձակել իր կինը առ կամ նա պատահաւոր, կը հարցնեն նաեւ՝ թէ պէ՞տք է կայսեր հարկ տալ՝ թէ ոչ։

Իր կալանաւորուելէն քանի մը օր առաջ Յիսուս փարիսեցիներուն ղէմ կարի ծանր պարտաւանքներ արտասանեց, որոնք կը սկսէին եօթն անգամ կրկնուած սա բանաձևով։ «Վա՛յ ձեզ զպրաց և փարիսեցուց կեղծաւորաց»։ Ան կը յանդիմանէ իր անարժան ոտիները, որ կը փակեն երկինքի արքայութիւնը մարդոց ղէմ։ Իրենք չեն մտնել և ուրիշներուն արգելք է՝ ըլլան մտնելու։ Որ ծով ու ցամաք կը յամին եկամտաւոր միատուր կեցու համար, ու յետոյ իրենցմէ աւելի գինեւապարտ էլ ընեն զայն. որ կ'ընեն թէ Տաճարին կամ սեպանին վրայ երդնուել բան մը չէ, բայց Տաճարի մէջի ոսկին կամ սեղանի վրայի պատառազանի վրայ երդնուել արժան է, որ ճշդիւ կը հաստատեն իրենց բաներու տասանորդը ու զանց կ'ընեն Օրէնքի ծանր պայմանները, այսինքն՝ Արգարութիւնը, Ողորմութիւնն ու Հաւատքը։ Որ խնամքով կը մարքեն մամիներու արտաքինը ու չեն հոգար հոգիին անքրոթեան մասին, որ կ'աշխատին փրկել երեւութիւնը՝ բայց իրականին մէջ կը նմանին ճեղմկուած զերեզմաններու։ Որ կը հալածեն մարգարէներու ու ապա շեղել չիբիմներ կը կանգնեն անոնց վրայ։ «Ո՞՞նք, ի՞նչերու ծնունդն էր, ի՞նչպէս պիտի փախլէք պնծնի դատապարտութենէն»։

Փարիսեցիները՝ Սաղուկեցիներուն ու Հերովդիանոսներուն հետ Յիսուսի ղէմ միաբանած էին

անոր քարոզութեանց առաջին օրերէն ու համաձայնած էին՝ թէ ի՞նչպէս սպաննեն զԱնիկա (Մատթ. ԻԲ. 16, Մարկ. Գ. 6)։ Յիսուսի ոտիներուն համաձայնութիւնը կատարեալ էր հիմա, փարիսեցիներ, Սաղուկեցիներ, Հերովդիանոսներ և ժողովուրդի գլխաւորներ՝ ամէնքն ալ նոյն նշանաւոր կը հետապնդէին։ Նուիրապետական աշխուականութիւնն էր որ ուղղութիւն կու տար զործին, Հուսկ ապա Սինեգրիոնը կը դատապարտէր Յիսուսը ու քահանայիցի իշխանները կը յաջողէին մահաւճիւն ար խլել Պրիւատոսէն։

Յիսուսի մահէն վերջ փարիսեցիներու վրէժխնդրութիւնը յազեցած կը թուէ, մինչդեռ Տաճարի սաղուկեցի քահանաներու խելքը չի զարբեր անէլէ, վասնզի ամենամեծ սպառնալիքի մը ենթարկուած կը տեսնեն աղգային կրօնքին գոյութիւնը։ Փարիսեցի մը, Գամաղիէլ, ընդհակառակը՝ կը պաշտպանէ առաքելները։ Ապա Պողոս հալածուելով իբրև զրոյու Օրէնքին, որ կ'արգիլէր օտարներու մուտքը Տաճարին մէջ, յայտնի համարձակ փարիսեցիներու կողմը բռնեց և փարիսեցի ըլլաւ փառք համարեցաւ իրեն (Գործք ԻԲ. 6-10)։

Հարկ չէ անդիտանալ՝ թէ փարիսեցիականութեան մէջ կային լուրջ կէտեր, եթէ փարիսեցիներու եռանդը կոյր էր յաճախ, բայց այդ եռանդին մէջ կային անկեղծութեան ցուրէր։ Յողիքուած անձնատուր մէկու մը զօրաւոր համովումները աւելի զիւրին է զէպի լաւը շրջել, քան անտարբերութեամբ զինուած սկսպտիկի մը համովումները։ Պողոս իր փարիսեցիի եռանդով կը գերազանցէր բոլոր իր հայրենակիցները։ Հակառակ ասոր, կամ աւելի ճիշդ՝ ասոր հետեւանքով, աստուածային Շնորհը փայլեցաւ իր հոգիին մէջ։ Տեղիք կայ հաւատալու՝ թէ երուսաղէմի Մայր-Եկեղեցին փարիսեցիներու ծոցէն լրացուց իր պահանջները։ Ասով կը բացատրուէ առաջին եկեղեցիին յարուած շին Օրէնքին, որ այնքան երկար ատեն իր նկարագրին որոշ գիծը եղաւ (Գործք Բ. 46-47, Գ. 1, ԻԲ. 20 և այլն)։

Ինչ որ ամենամեծ վտանգ մը եղաւ նորածին եկեղեցիին համար՝ այն իրողութիւնն էր, որ չուտով նշմարեցաւ թէ փարիսեցիները ընդունելով Քրիստոսի հոնքը, չէին թօթափած տաճարին իրենց փարիսեցիականութիւնը յատկանշող տիրական նկարագիրը։ Անոնց ճիգերով էր որ գուճատեցաւ երուսաղէմի առաջին ժողովը՝ Տարախոյս չեղալ՝ թէ փարիսեցիները եղան նաեւ զրդիւր Անտիոքի վէճին, ու գործուն մասնակցութիւն ունեցան անոր մէջ ու փորձեցին խափանել Պողոս առաքելի գործը ու արքիւրէլ հեթանոսներու մուտքը եկեղեցին։

Հայացուց՝ Մ. Ե. Ն.

